

RISIPIREA BUNURILOR BĂNCII DE CĂTRE ADMINISTRATORUL ACESTEIA ÎN PROCESUL DE ADMINISTRARE: IMPLICAȚII JURIDICO-PENALE

Ludmila NEGRITU,
doctorand, Universitatea de Stat
din Moldova
<https://orcid.org/0009-0002-6705-3177>

SUMAR

Prezentul demers științific este dedicat elucidării esenței sociale și de drept a faptei de risipire a bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare, incriminată la alin. (3) art.197 din Codul penal al Republicii Moldova, identificării modalităților faptice și a premiselor care au stat la baza diversificării răspunderii penale pentru atare faptă, precum și delimitării acesteia de unele fapte penale conexe.

Autorul a ajuns la concluzia că fapta de risipire a bunurilor săvârșită de administratorul de bancă în privința bunurilor băncii întrunește trăsăturile unei infracțiuni din domeniul afacerilor, nu doar din cauza subiectului calificat, ci, mai cu seamă, a ambianței în care se săvârșește infracțiunea – exercitarea atribuțiilor de serviciu și a realizării interesului social corporativ în procesul de gestiune a unei afaceri, care implică mult mai multe responsabilități și riscuri, în mod deosebit în domeniul financiar-bancar.

Cuvinte-cheie: risipirea bunurilor, bancă, administrator al băncii, proces de administrare, patrimoniu, răspundere penală.

Considerații preliminare

Gestiunea prudentă și eficientă a administratorilor poate aduce beneficii și prosperitate societății și viceversa – actele de administrare sau de gestiune abuzivă și frauduloasă ale administratorilor pot păgubi sau ruina societatea comercială, cât și pe asociați sau alte persoane interesate. În aceste condiții, actele și faptele prejudiciabile ale administratorului băncii săvârșite în exercitarea atribuțiilor sale pot antrena în sarcina acestuia răspunderea penală.

În prezentul demers științific ne interesează răspunderea penală a administratorului băncii, ca

THE DISSIPATION OF A BANK ASSETS BY ITS ADMINISTRATOR IN THE ADMINISTRATION PROCESS: LEGAL AND CRIMINAL IMPLICATIONS

SUMMARY

The present scientific approach is dedicated to the elucidation of the social and legal essence of the act of wasting the bank's goods by its administrator in the administration process, criminalized in para.3) art.197 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, identifying the factual modalities and the premises that were the basis of the diversification of criminal liability for such an act, as well as its delimitation from some related criminal acts.

The author came to the conclusion that the act of wasting goods committed by the bank administrator with regard to the bank's assets, meets the features of a crime in the business field, not only because of the qualified subject, but more importantly, the ambience in which the crime is committed – the exercise of service duties and the realization of the corporate social interest in the process of managing a business, which involves many more responsibilities and risks, especially in the financial-banking field.

Key-words: *wasting goods, bank, bank administrator, administration process, patrimony, criminal liability.*

urmare a risipirii bunurilor în procesul de administrare, precept incriminator consemnat la alin. (3) art. 197 CP RM [2], dislocat în Capitolul VI al Părții speciale a Codului Penal, intitulat – Infracțiuni contra patrimoniului. Incriminarea faptei respective se explică prin nevoia de a consolida sistemul de sancțiuni în sfera activității bancare, astfel creând premise legale ale apărării patrimoniului băncilor și a stabilității sistemului bancar național. La concret, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 621 din 21.07.2014 privind angajarea răspunderii asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative [4], a fost aprobat proiectul de Lege nr. 310 pentru modificarea și completarea unor acte

legislative. În aceste condiții a fost adoptată Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 180 din 25.07.2014 [6], prin care Codul penal a fost completat, inter alia, cu alin. (3) art. 197 și art. 13413, cel din urmă definind noțiunea de administrator al băncii.

În Nota informativă la Proiectul de lege susmenționat [7] sunt expuse argumente în favoarea incriminării și sancționării faptelor prejudiciabile, și anume: „respectarea și aplicarea nesistematică a normelor privind piața financiară de către persoanele fizice aflate la conducerea băncilor și asumarea excesivă de riscuri în activitatea acestora”. Autorii Proiectului menționează că normele juridice propuse sunt inspirate din tendințele reglementărilor prezente la nivel internațional, recomandărilor Comisiei Europene și a Grupului de experți de nivel înalt privind supravegherea financiară în Uniunea Europeană, a Comitetului Basel pentru supraveghere bancară, care au ca obiect consolidarea supravegherii bancare și a regimului național de sancțiuni în sectorul financiar-bancar. Un alt argument evocat constă în necesitatea stabilirii unor sancțiuni eficiente care să contribuie la stabilirea unor regimuri de supraveghere necesare pentru asigurarea de pieți financiare stabile și solide, la responsabilizarea persoanelor din organele de conducere ale băncii, pentru protecția consumatorilor și a investitorilor.

În vederea elucidării conținutului normativ al infracțiunii respective, vom purcede, prioritar, la configurarea ipotezei normei de incriminare a infracțiunii-tip prevăzută la alin. (3) art. 197 CP RM în modalitatea risipirii bunurilor băncii de către administratorul acesteia în procesul de administrare a băncii.

Discuții și rezultate

În vederea identificării modalităților faptice ale actelor de risipire în cadrul procesului de administrare a bunurilor este indispensabil a înțelege conținutul noțiunii de „proces de administrare” a băncii, cu care operează legiuitorul. O definiție legală expresă a administrării bancare nu este prevăzută. Dicționarul explicativ al limbii române [3] ne oferă sensul comun al termenului, și anume acțiunea de a administra, respectiv, prin extensiune, a administra înseamnă „a gospodări, a conduce, a supraveghea o întreprindere, instituție” etc.

„Administrarea” este un termen polisemantic, care figurează în diferite texte legale și extrajuridice, respectiv, termenul nu acoperă un sens precis. Este uneori asimilată oricărei acțiuni efectuată pentru alții, iar uneori se distinge de simpla conservare.

Paralel, în anumite contexte legale, termenul „administrare” este însoțit de termenul „gestiune”. În sens restrâns, este o disciplină a sectorului economic care se referă la organizarea unei întreprinderi sau a componentelor acesteia (gestionarea resurselor umane, gestiunea stocurilor, gestiunea contabilă, gestiunea activelor etc.). Respectiv, administrarea, stricto sensu, presupune gestionarea bunurilor.

Prezintă importanță determinantă la stabilirea semnului componenței de infracțiune semnificația uzuală a termenilor cu care operează legiuitorul la incriminarea faptei penale analizate.

Termenul risipire provine de la latinescul „vastatio”, care are mai multe sinonime în latină – *perditio, vastitas, erogatio, termentum, detrimentum* [5] – distrugere, risipă, cheltuială, pierdere.

În varianta risipirii, reieșind din caracterul polisemantic al acestui termen, interpretarea acestuia se adevărește a fi anevoioasă. Potrivit DEX-ului [3], *sensul propriu al risipirii*, forma tranzitivă, presupune acțiunea de împrăștiere, de aruncare în toate părțile. Sinonimele sunt reprezentate prin termenii: împrăștiere, dispersare, răspândire. *Sensul secundar al risipirii* rezidă în acțiunea de a cheltui fără socoteală; a irosi bani, averi; a prădui. Cuvântul „a irosi” semnifică a (se) consuma, făcând risipă, a (se) cheltui în mod ușuratic, a (se) împrăștia în exces; a (se) pierde, a (se) risipi. Antonimul la acesta este a economisi. Reieșind din aceste înțelesuri, considerăm că fapta de risipire, ca modalitate faptică, prin interpretare sistematică a legii penale, ar putea fi atribuită la diferite componențe de infracțiuni contra patrimoniului sau infracțiuni economice, în dependență și de alte semne constitutive obiective cu care formează unități legale de infracțiune.

În percepția generală a fenomenului de risipire, acesta este conceput ca un ansamblu de acte de administrare inefficientă, iresponsabilă, incompetentă, bazate pe lipsa unui raționament comercial, economic, financiar, evident, ce s-ar exprima prin eșecul administratorilor de a minimiza costurile și a maximiza randamentul bunurilor administrate.

În cercetarea de față ne interesează fapta de risipire (cu rea-credință) a bunurilor băncii, reieșind din dispoziția alin. (3) art.197 CP RM.

Pentru a dezvălui dispoziția normei penale de la alin. (3) art. 197 CP RM este necesar de a apela la norme de trimitere și norme de blanchetă, în vederea interpretării semnului constitutive ale infracțiunii de risipire a bunurilor băncii în procesul de administrare a băncii.

În literatura de specialitate națională, infracțiunea de distrugere sau risipire a bunurilor este

atribuită subgrupului de infracțiuni contra patrimoniului, săvârșite în lipsa unui scop special [1, p. 975], care exclude constatarea scopului de cupiditate, cât și a modului de comitere a infracțiunii – prin sustragere. Aceste aprecieri sunt relevante în vederea determinării corecte a subgrupului de infracțiuni sau a grupului de infracțiuni din care face parte infracțiunea de risipire și, ca premisă, pentru delimitarea corectă a obiectului juridic special al numitei infracțiuni.

Cele două accepțiuni de bază ale termenului comun „risipire” ne conduc la ideea interpretării faptei de risipire în două direcții. Dislocarea infracțiunii de risipire în conținutul art. 197 CP determină premisele interpretării faptelor vizate, și anume: prezența obiectului material, respectiv, acțiunea/inacțiunea care are ca rezultat *influențarea materială* nemijlocită directă sau indirectă asupra bunului. Cumulativ cu semnele subiectului special – administratorul băncii și ambiața comiterii infracțiunii – procesul de administrare a băncii. Prin urmare, criteriile decelate delimitează sfera acțiunilor și/sau inacțiunilor care au ca rezultat risipirea bunurilor băncii.

Considerăm că primul sens al risipirii, potrivit Dex-ului, este aplicabil parțial alin. (3) art. 197 CP RM. Potrivit lui Traian Pop, „risipirea (disiparea) este o formă a distrugerii pentru bunurile susceptibile de risipire, împrăștiere, dispariție; sau desfacere, fărâmițarea bunului ori detașarea unor părți din întreg, prin aceasta bunul devenind inutilizabil sau mai puțin utilizabil potrivit destinației sale” [8, p. 600], respectiv, doar în cazul bunurilor susceptibile de împrăștiere, la modul fizic. Considerăm că această ipoteză interpretativă este viabilă doar în cazul bunurilor aflate în posesia nemijlocită a administratorului de bancă, primite în folosință proprie în vederea exercitării atribuțiilor sale de serviciu. Modalitatea risipirii, în sensul redat, cuprinde doar o parte din formele posibile ale risipirii susceptibile de a fi comise de administratorul băncii și constituie încălcarea obligației de conservare a bunurilor prin acte materiale. Aceleași rezultate pot fi obținute prin acte de dispoziție în situația bunurilor asupra cărora administratorul exercită posesia mijlocită, prin gestionar și atunci aceste acte ar fi calificate ca acte juridice de dispoziție (acte de dispunere ilegală). Un exemplu în acest sens ar fi casările ilegale de bunuri. În acest context, considerăm că fapta este susceptibilă de calificare potrivit alin. (21) art. 191 CP RM.

Cel de-al doilea sens al risipirii este irosirea averii (bunurilor) sau efectuarea unor cheltuieli nejustificate, excesive, consumul neconform, necorespunzător, pierderea, considerând că, *per*

ansamblu, se referă la acte de administrare și de dispoziție cu rea-voință a bunurilor băncii, care încalcă principiile administrării fiduciare, *in concreto* – administrarea cu diligență și prudență și în interesul societății, ca urmare a admiterii riscului *desaffectio societatis*. Cel din urmă se poate exprima prin acțiuni ilegale de dispunere și folosire a bunurilor băncii contrar intereselor societății, prin abuz sau deturnare de bunuri ale băncii care au ca rezultat cauzarea unui prejudiciu patrimonial băncii. În acest sens, alin. (1) și (2) art. 73 al Legii privind societățile pe acțiuni prevăd faptele persoanelor cu funcție de răspundere ale societății și anume membrii consiliului societății, organului executiv, comisiei de cenzori, comisiei de lichidare ale societății, precum și alte persoane care exercită atribuții de dispoziție în conducerea societății, pentru care poate surveni răspunderea penală, civilă sau contravențională, dacă au cauzat un prejudiciu societății. Faptele enumerate neexhaustiv la articolul citat, care ar putea fi atribuite la fapta de risipire, sunt prevăzute la lit. f) și g) alin. (2) art. 73 din Legea privind societățile pe acțiuni. *In concreto*, lit. f) – achiziționarea din mijloacele societății a valorilor mobiliare ale altor emitenți la prețuri evident mai mari decât prețul lor echitabil sau înstrăinarea valorilor mobiliare ale societății la prețuri, evident, mai mici decât prețul lor echitabil, în detrimentul societății; lit. g) – folosirea bunurilor societății în interes personal, fie în interesul terților în care aceștia sunt interesați material în mod direct sau indirect.

În alt context, nu se poate face abstracție de faptul că, la art. 381 CP RM, legiuitorul face uz de termenul „risipire” pentru a incrimina fapta prejudiciabilă de risipire sau pierdere a patrimoniului militar. Din dispoziția normei citate putem extrage conținutul faptei de risipire prevăzută la alin. (1) „Comercializarea, gajarea sau darea în folosință de către un militar a echipamentului care i-a fost eliberat pentru folosință personală, precum și pierderea sau deteriorarea acestor obiecte în urma încălcării regulilor de păstrare”. Deducem că risipirea este exprimată prin următoarele acțiuni/inacțiuni: pierdere, comercializare, gajare, dare în folosință, deteriorare a acestor obiecte în urma regulilor de păstrare.

M-L. Rassat consideră că **risipirea materială** este atunci când făptuitorul „atacă” materialitatea obiectului însuși pentru a-l consuma (atunci când este posibil și când nu era prevăzut, destinat pentru consum), a-l distruge, total sau parțial, a-l lăsa fără supraveghere ș.a., iar **risipirea juridică** ține de realizarea unui act juridic incompatibil cu ceea ce era prevăzut, planificat, cum ar fi vânzarea, dona-

rea, punerea în gaj a lucrului”. Autorul afirmă că în jurisprudența franceză, „pe bună dreptate, fapta nu se califică ca abuz de încredere când mandatarul dispune de fondurile implicate, cu asentimentul mandantului, dar atunci când făptuitorul este în imposibilitate de a restitui bunul”. „Pot fi ambele forme de risipire, în mod succesiv, de exemplu, vânzarea unui lucru și cheltuirea banilor încasați (consumul)” [9, p. 235].

Risipirea unui bun determinat *per se* implică imposibilitatea restituirii, iar în cazul unui bun fungibil imposibilitatea restituirii nu se pune, respectiv, nu ar putea forma componenta abuzului de încredere, atâta timp cât făptuitorul poate restitui bunurile remise.

Însușirea implică condiția refuzului de a restitui bunul care nu-i aparține de drept din dorința de a-l conserva. *Inter alia*, în jurisprudența penală a Franței se respectă sistematic regula autonomiei dreptului penal, astfel, în situațiile în care făptuitorul reține bunul din cauza neachitării onorariilor datorate de victima infracțiunii de abuz de încredere, acesta nu va fi exonerat de răspundere penală.

Deturnarea, în sens îngust, sau *folosința abuzivă* se consideră cea mai subtilă și cea mai dificilă de caracterizat și revelat. Aceasta se manifestă atunci când făptuitorul utilizează bunul încredințat cu altă destinație decât s-a convenit. Nu orice folosință abuzivă constituie abuz de încredere, atâta timp cât respectiva folosire nu cauzează o diminuare a bunului, a valorii sale și nu produce o contradicție flagrantă a drepturilor titularului legitim [9, p. 238].

Deturnare *lato sensu* a unui bun, din punctul de vedere al jurisprudenței, *constă în abuz prin dispărea*, care constituie, alături de abuzul în uz și abuzul în timp (neremitarea bunului la termenul convenit), cea mai clară formă de deturnare pedepsită. Constituită printr-un act de dispoziție materială (distrugerea, abandonarea lucrului) sau printr-un act de dispoziție juridică a lucrului (donăție, vânzarea lucrului), acest tip de deturnare reflectă, fără îndoială, din partea făptuitorului o dorință de a se comporta ca un proprietar al lucrului încredințat [10].

Risipirea, *a priori*, pare contrară faptei de însușire și exprimă un mod de a contesta sau de a încălca dreptul altuia asupra lucrului.

Considerăm că administrarea bunurilor reprezintă un ansamblu de acte materiale și acte juridice, îndreptate spre conservarea, valorificarea și dispunerea de bunurile băncii. Administratorului băncii, în calitate de posesor cu titlu precar, i s-au încredințat bunurile pentru a dispune de ele și a

le folosi într-un anumit scop, respectiv, risipirea, ca o expresie a dispunerii și folosirii ilegale, care exclude însușirea bunurilor de către făptuitor, poate fi interpretată în contextul evocat din perspectiva risipirii bunurilor materiale, ca rezultat al actelor sau lipsa actelor necesare ale administratorului care vizează direct substanța, integritatea și potențialul de folosire a bunurilor, exprimate prin încălcarea cu rea-credință a modului de utilizare, conservare, întreținere, casare a unui bun material (imobilizări corporale) al băncii care a cauzat pierderea unui bun, diminuarea valorii unui bun/bunurilor băncii. Actele vizate în astfel de urmări sunt cu caracter de dispoziție din partea administratorului și acte materiale de dispoziție din partea gestionarului (prepus). În acest sens, fapta administratorului constituie obiect al încălcării unor regulamente/instrucțiuni interne privind planificarea, evidența, gestionarea și casarea bunurilor materiale. Risipirea nemijlocită a bunurilor materiale de către administrator se poate manifesta prin acte de dispunere materială sau juridică în privința bunurilor primite în folosință personală în vederea exercitării atribuțiilor de serviciu în calitate de administrator al băncii.

Trăsătura care deosebește deturnarea de bunuri de delapidare este localizarea bunurilor la momentul consumării formelor de sustragere. Deci, atunci când proprietatea este însușită, aceasta se află în posesia celui vinovat, care își stabilește posesia ilegală asupra acesteia în locul celei de drept. Delapidarea ori deturnarea de bunuri implică înstrăinarea, cheltuirea, consumul lor ilegal prin înlocuirea posesiei legale cu utilizarea sau dispunerea ilegală [11, p. 128].

Ca urmare a însușirii bunului încredințat, acesta intră în deplină posesie și utilizare ilegală de către persoana căreia i-a fost încredințat, iar folosirea nu cauzează nici un prejudiciu bunului, i.e. acesta din urmă nu își pierde calitățile, precum integritatea fizică și valoarea, ceea ce nu se poate afirma despre risipire. Cu risipa de proprietate încredințată sunt posibile două opțiuni. În primul rând, bunurile încredințate persoanei vinovate sunt consumate, adică își pierd calitățile. În al doilea rând, acesta este transferat făptuitorilor în vederea utilizării, deținerii sau înstrăinării ilegale către terți.

Concluzii

Utilizarea, propriu-zisă, a termenului „risipire” este contra-productivă rațional din punct de vedere al lipsei corespondenței dintre sensul comun cu cel juridic, acesta fiind mai mult o expresie a unei administrări neglijente, inconștiente, defectuoase, decât rezultatul unei gestiuni frauduloase, rău-

intenționate. Administratorul care se cunoaște întotdeauna amenințat de sancțiunea penală nu va mai face o distincție între ceea ce este fundamental necinstit și ceea ce este o simplă imprudență sau o eroare în gestiune.

Fapta de risipire a bunurilor, săvârșită de administratorul de bancă în privința bunurilor băncii, întrunește trăsăturile unei infracțiuni din domeniul afacerilor, nu doar din cauza subiectului calificat, ci, mai cu seamă, a ambianței în care se săvârșește infracțiunea – exercitarea atribuțiilor de serviciu și a realizării interesului social corporativ în procesul de gestiune a unei afaceri, care implică mult mai multe responsabilități și riscuri, în mod deosebit, în domeniul financiar-bancar.

Componenta de infracțiune prevăzută la art. 191 CP RM stabilește ca trăsătură a obiectului material temeiul posesiei legitime a bunurilor în baza raporturilor juridice de muncă, fie civile sau de altă natură, deci cuprinde obiecte juridice speciale disparate, ceea ce reprezintă o juxtapunere eterogenă a incriminărilor, rezultată dintr-o combinație de tehnici de drept care asociază infracțiunile de drept obișnuit și noile incriminări specifice vieții de afaceri. Acest tip de formule legislative de incriminare sunt susceptibile de interpretări greșite, arbitrare, respectiv – condamnări ilegale.

În acest sens, se observă o insuficiență a normelor speciale față de cele generale, care să se refere strict la specificul domeniului de afaceri, astfel, fără îndoială, atât alin. (21) art. 191 CP RM, cât și alin. (3) art. 197 CP RM sunt rezultatul unei simple transpuneri, fără nicio ajustare, a regulilor de drept obișnuit în acest domeniu.

În orice stat de drept principiul legalității penale poruncește, în concepția sa pură, precizia și predictibilitatea, respectiv, administratorul trebuie să posede o cunoaștere prealabilă a standardelor aplicabile acestuia pentru a preveni orice risc de natură legală. Cu alte cuvinte, calitatea și precizia editorială a normei de drept penal trebuie să fie suficientă pentru a garanta predictibilitatea acesteia.

Incrimnarea infracțiunii de risipire a bunurilor, în dreptul pozitiv penal al Republicii Moldova, nu corespunde nici criteriilor menționate anterior și nici principiilor și regulilor de tehnică legislativă.

Odată cu diviziunea muncii și a responsabilităților profesionale s-a reușit și împărțirea răspunderii sociale și juridice. Asigurarea stabilității și prosperității sectorului financiar-bancar este sarcina con-

jugată a mai multor specialiști implicați, de aceea atribuirea răspunderii penale doar administratorilor reprezentanți ai băncii nu va realiza acest deziderat. Promovarea și implementarea guvernantei corporative este una din principalele pârghii de a responsabiliza toți funcționarii bancari, de aceea este foarte important ca legiuitorul să contureze precis și clar profilul penal al subiectului infracțiunilor din domeniul bancar.

Referințe bibliografice

1. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1328 p.
2. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985-XV din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.
3. Dicționar explicativ al limbii române. <https://dexonline.ro> (vizitat la 13.04.2023).
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind angajarea răspunderii asupra proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr. 621 din 21.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 206-208.
5. <https://www.wordhippo.com/what-is/the-meaning-of/latin-word-3340e54bf80d72e1451ad8e-9ac75c24ca4303fb5.html> (vizitat la 11.04.2023).
6. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr.180 din 25.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 238-246.
7. Nota informativă la Proiectul de lege nr. 310 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. <https://www.parlament.md/Procesul-Legislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/2413/language/ro-RO/Default.aspx> (vizitat la 11.04.2023).
8. Rătescu C.G. ș.a. *Codul penal „Carol al II-lea” adnotat*. Vol. III. Partea specială. București: Socec, 1937. 702 p.
9. Rassat M-L. *Droit Pénal Spécial. Infractions de Code Pénal*. 8 éd. Paris: Editions Dalloz, 2018. 1396 p.
10. Ollard R. [Jurisprudence] „Du sens de l'évolution du délit d'abus de confiance”. In: *La lettre juridique*, 2011. <https://www.lexbase.fr/article-juridique/5631094-jurisprudence-du-sens-de-l-evolution-du-delit-d-abus-de-confiance> (vizitat la 15.04.2023).
11. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. *Уголовная ответственность за преступления в сфере экономики*. Москва: ЮрИнфоР, 1996. 290 с.